

УДК 7.012:[655.532:821.111-312.9](043.2)

Кузменко Вікторія Дмитрівна, студентка кафедри дизайну

Радько Катерина Володимирівна, науковий керівник, старший викладач кафедри дизайну

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Київ, Україна

ІЛЮСТРАТИВНА КОНЦЕПЦІЯ ТА ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ РОМАНУ ДЖ. Р. Р. ТОЛКІНА “ВОЛОДАР ПЕРСНІВ: БРАТСТВО ПЕРСНЯ” У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КНИЖКОВОЇ ЕСТЕТИКИ

Анотація. Мета цієї теми полягає в дослідженні і аналізі ілюстративної концепції та художнього оформлення роману Дж. Р. Р. Толкіна “Володар Перснів: Братство Персня” у контексті сучасної книжкової естетики. Ідея полягає у виявленні взаємозв’язку між літературною спадщиною Толкіна, його міфологічними і символічними образами, а також комплексним впливом культурно-мистецьких течій, зокрема руху “Arts and Crafts”, символізму В. Б. Єйтса, і творчості Е. Р. Еддісона. У темі проаналізовано, як ці впливи реалізуються не лише у тексті, а й у візуальному оформленні книги, і як сучасні ілюстратори та кінематографічні адаптації розвивають і трансформують образи Середзем’я.

Ключові слова: ілюстрація, книжкова ілюстрація, дизайн книги, книжкова естетика, літературна адаптація, художнє оформлення, фентезі.

Вступ. З огляду на сучасні культурні тенденції посилюється інтерес до фентезі як жанру, що має значний культурний та творчий потенціал. Підвищення уваги обумовлене безперервною творчою діяльністю авторів від початку ХХ століття і до сьогодні. Особливим прикладом став внесок Дж. Толкіна, який ще в 50-х роках минулого століття представив світові трилогію “Володар Перснів”. У цій роботі він створив складну міфологічну систему, що гармонійно поєднує стародавні мотиви з глибоким осмисленням сучасних для його часу проблем і тем, що робить твір актуальним і сьогодні. Трилогія не лише визначила подальший розвиток жанру фентезі, але й слугує потужним культурним феноменом із багатовимірними літературними, філософськими і художніми аспектами.

Матеріали та методи. Предметом аналізу стали впливи руху “Arts and Crafts”, символізму В. Б. Єйтса та стилістика Е. Р. Еддісона, які проявляються у візуальній

та текстовій складовій книги. Для досягнення цілей роботи застосовано аналітичний підхід, що дозволяє глибше зрозуміти зв'язки між літературною спадщиною Толкіна та його художніми образами. Крім того, використано порівняльний метод для вивчення трансформацій ілюстративного та кінематографічного образотворення Середзем'я.

Результати. Роман Дж. Р. Р. Толкіна “Володар Перснів: Братство Персня” є одним із найвизначніших творів фентезійного жанру, в якому описується уявний світ Середзем'я з численними народами, культурами та міфологією. Ця книга не лише розповідає про героїчну подорож, а й закладає основу для багатьох подальших творів у жанрі фентезі, задаючи тон оповіді, глибинність образів і символіку, що підтримує єдність світу [1].

Важливо звернути увагу на вплив культурно-мистецьких традицій, зокрема на творчість Вільяма Морріса. Джон Рональд Руел Толкін надихався творчістю В. Морріса, ключової постаті руху “Arts and Crafts” (“Мистецтв та ремесел”), який акцентував увагу на відродженні середньовічних ремесел, використанні архаїчних форм і орнаментів у мистецтві та літературі. Морріс наполягав на поєднанні естетики з функціональністю, вважав, що художні твори мають викликати не лише естетичне задоволення, а й певні емоції, а їхнє оформлення має бути орнаментованим та багат шаровим [2]. Ці ідеї надихнули Толкіна на використання середньовічних сюжетів, архаїчної мови, складних описів і символіки у своїй творчості.

Також важливим було вплив символістської поезії В. Б. Єйтса, яка додавала творчості Толкіна містичні та символічні аспекти [3]. Значно вплинув на Дж. Р. Р. Толкіна Ерік Рюкер Еддісон. По-перше, роман Еддісона “Змій-уроборос” є одним із перших зразків епічного фентезі, з яким пізніше працював Толкін. По-друге, стиль Еддісона із використанням архаїчних мовних форм і складної міфологічної системи вплинув на формування мовної та сюжетної структури у творах Толкіна, особливо у “Сильмариліоні” і “Володарі Перснів”. Таким чином, творчість Еддісона стала важливою підґрунтям для розвитку жанрового фентезі і вплинула на стиль і концепції Толкіна.

Нещодавнє дослідження, книга Голлі Ордвей “Tolkien's Modern Reading” пропонує погляд, який переосмислює впливи на Толкіна, акцентуючи, що його творчість не є лише пережитком середньовічного стилю, а інтегрує численні ідеї та літературні реалії модерної доби, починаючи з середини XIX століття. Ордвей

доводить, що Толкін активно читав та сприймав сучасну літературу і культуру, і саме ця складна взаємодія формувала багатогранність його світу, поєднуючи традиційні та модерні естетичні канони [4].

Щодо художньої естетики Середзем'я, варто розглянути, чи саме Толкін створив усталену візуальну концепцію уявного світу, чи сучасні уявлення базуються радше на подальших інтерпретаціях. У більшості сучасних фентезі книгах та екранізацій ельфи представлені як народ, що відзначається тонкою естетикою, їхня зброя має плавні, вигнуті лінії, що нагадують природні форми, як-от листя або гілки дерев, що підкреслюють їхню гармонію з природою і витонченість. Ці форми не просто естетичні, а також символізують легкість, швидкість і грацію ельфів, відображаючи їхню духовну красу та майстерність. Такі плавні вигини зброї контрастують із суворими та грубими формами гномів, які репрезентують їхню стійкість і ремісничу точність. Проте оригінальна літературна оповідь Толкіна дає лише натяки на ці характеристики, залишаючи значну свободу для художників інтерпретувати світ. Це підтверджують роботи таких ілюстраторів, як Алан Лі і Джон Хоу, які протягом десятиліть розвивали й деталізували візуальний образ Середзем'я задовго до появи відомої екранізації Пітера Джексона [5]. Сам режисер свідомо обрав співпрацю з цими художниками, щоб створити знайому і водночас унікальну візуальність фільмів, що збігалася із попередніми уявленнями фанатів.

Висновки. Вплив руху “Arts and Crafts” на Дж. Толкіна проявився у його прагненні поєднати красу та функціональність мистецтва, а також у захопленні середньовічними ремеслами, архаїчними формами і символікою, що відбилося у візуальному та літературному оформленні Середзем'я. Водночас творчість Еріка Рюкера Еддісона мала значний вплив на формування епічного стилю Толкіна. Особливу роль у формуванні візуального образу Середзем'я відіграли всесвітньо відомі ілюстратори Алан Лі і Джон Хоу, які створили знакові ілюстрації, що надали світу Толкіна унікального реалізму і деталізації. Разом ці впливи сформували неповторний художній і творчий стиль, який відображає багатогранність і глибину світу Середзем'я, створеного Толкіним [6].

Список використаних джерел:

1. Радько К. Методи побудови простору сучасної української книги у творчості Оксани Здор / К. Радько // Актуальні проблеми сучасного дизайну : збірник матеріалів

V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 27 квітня 2023 року. – У 2-х т. – Т. 2. – Київ : КНУТД, 2023. – С. 108-111.

2. Книга: Графічний дизайн та основи поліграфічного виробництва: Вільям Морріс та рух мистецтв та ремесл: підручник / BSCampus, Graphic Communications Open Textbook Collective. LibreTexts - Ukrayinska, 2022.

3. Блашків О. В. Символістські ознаки творчої спадщини В.Б.Єйтса: наукові записки. Серія : Літературознавство / за ред. проф. М. Ткачука. – Тернопіль: ТНПУ, 2007. – Вип. 22. – С. 224 – 232.

4. Annie Crawford. Review: Tolkien's Modern Reading: Book Reviews, Essays, The Imaginative Harvest of Holly Ordway, 2021. URL: <https://anunexpectedjournal.com/review-tolkiens-modern-reading>

5. Алан Лі: Твори. WikiArt: Енциклопедія візуальних мистецтв. URL: <https://www.wikiart.org/uk/alan-li>

6. romankorzhyk. Світ “Гобіта” Толкіна у світлинах: колоритні вінтажні ілюстрації. artefact.libroom, 2019.